

Asia C-30/19**Ennakkoratkaisupyyntö****Jättämispäivä:**

10.1.2019

Ennakkoratkaisupyyntön esittänyt tuomioistuin:

Högsta domstolen (korkein oikeus, Ruotsi)

Ennakkoratkaisupyyntöpäätöksen tekemispäivä:

20.12.2018

Valittaja:

Diskrimineringsombudsmannen (yhdenvertaisuusvaltuutettu)

Vastapuoli:

Braathens Regional Aviation AB

PÖYTÄKIRJA [– –]

18.12.2018 [– –]

[– –]

ASIANOSAISET**Valittaja**

Diskrimineringsombudsmannen

[– –] Solna

[– –] [alkup. s. 2]

Vastapuoli

Braathens Regional Aviation AB [– –]

[– –] Malmö

[– –]

ASIA

Valituksen tutkimatta jättäminen ym.

RATKAISU, JOHON ON HAETTU MUUTOSTA

Svea hovrättenin (Svean hovioikeus, Ruotsi) ratkaisu 16.4.2018 [– –]

Högsta domstolenin, joka on antanut asianosaisille tilaisuuden lausua alustavasti muotoillusta kysymyksestä,

VÄLIPÄÄTÖS

Högsta domstolen päättää esittää Euroopan unionin tuomioistuimelle tämän pöytäkirjan liitteestä A ilmenevän ennakkoratkaisupyynnön.

[alkup. s. 3] Högsta domstolen lykkää asian käsittelyä siihen saakka, kunnes unionin tuomioistuin on antanut ratkaisunsa.

[– –] **[alkup. s. 4]**

PÖYTÄKIRJAN

LIITE A

18.12.2018

[– –]

ENNAKKORATKAISUPYYNTÖ

Asiaa koskevat tosiseikat

1. PAG on syntynyt Chilessä ja asuu Tukholmassa. Hän oli varannut heinäkuulle 2015 lennon Landvetteristä Tukholmaan lentoyhtiöltä, joka on nykyisin Braathens Regional Aviation AB (jäljempänä BRA). Lentokoneen lähdettyä portilta nousua varten ilma-aluksen päällikkö päätti, että PAG:lle ja toiselle matkustajalle tehtäisiin ylimääräinen turvatarkastus ennen kuin kone voi lähteä, ja näin myös tapahtui. Tämän jälkeen ilma-aluksen päällikkö päätti poistaa PAG:n ja toisen matkustajan koneesta. Lentokone lähti ilman PAG:ta.

Asian käsittely tingsrättenissä (käräjäoikeus)

2. Yhdenvertaisuusvaltuutettu (jäljempänä DO) toimitti BRA:ta koskevan haastehakemuksen tingsrätteniin ja vaati, että yhtiö maksaisi PAG:lle 10 000 Ruotsin kruunua korvauksena syrjinnästä. Vaatimuksen perusteena oli se, että PAG oli joutunut välittömän syrjinnän kohteeksi BRA:n taholta Ruotsin

yhdenvertaisuuslain (diskrimineringslagen 2008:567) 2 luvun 12 §:n, luettuna yhdessä 1 luvun 4 §:n kanssa, vastaisesti, kun BRA yhdisti hänet vieraaseen arabialaiseen/islamilaiseen matkustajaan, minkä seurauksena PAG joutui ylimääräiseen turvatarkastukseen, mikä aiheutti hänelle epämukavuutta. Näin ollen BRA on saattanut PAG:n epäedullisempaan asemaan tämän ulkonäköön ja etnisyyteen liittyvien syiden perusteella kohtelemalla häntä huonommin kuin muita matkustajia kohdellaan tai olisi kohdeltu vertailukelpoisessa tilanteessa. **[alkup. s. 5]**

3. BRA myöntyi maksamaan 10 000 Ruotsin kruunua PAG:lle. BRA ei myöntänyt syrjintää tapahtuneen.
4. DO vastusti sitä, että tingsrätten antaisi tuomion BRA:n myöntymisen perusteella tutkimatta väitettyä syrjintää aineellisesti. Mikäli tingsrätten ei tutkisi asiaa aineellisesti suoritusta koskevan vaatimuksen yhteydessä, DO vaati, että tingsrätten toteaisi ensisijaisesti, että BRA on sinänsä velvollinen suorittamaan PAG:lle korvausta syrjinnästä. Korvaus vastaisi PAG:hen kohdistunutta loukkausta, joka johtui siitä, että BRA yhdisti hänet ulkonäköön liittyvien syiden perusteella hänelle itselleen vieraaseen arabialaiseen/islamilaiseen matkustajaan ja pakotti hänet ylimääräiseen turvatarkastukseen. DO vaati toissijaisesti tingsrätteniä toteamaan, että BRA on syrjinyt PAG:ta. DO vaati myös, että tuomioistuin pyytää ennakkoratkaisua – siltä osin kuin sillä on merkitystä tässä yhteydessä – siitä, onko unionin oikeuden mukaista, että tuomioistuin voi määrätä vahingonkorvauksen maksettavaksi toteamatta rikkomista. DO viittasi kummankin perusteen osalta yhdenvertaisuuslain 2 luvun 12 §:ään, luettuna yhdessä 1 luvun 4 §:n kanssa.
5. BRA vaati, että DO:n vahvistusvaatimukset jätetään tutkimatta, ja se vastusti ennakkoratkaisun pyytämistä.
6. Tingsrätten velvoitti BRA:n maksamaan PAG:lle 10 000 Ruotsin kruunua ja määrättyä korkoa (tingsrättenin tuomiolauselman 1 kohta) sekä korvaamaan DO:n oikeudenkäyntikulut (2 kohta). Tingsrätten totesi perusteluissaan muun muassa, että dispositiivinen riita-asia ratkaistaan tutkimatta asiaa aineellisesti, jos kantajan kante on myönnetty. Tingsrätten totesi lisäksi, että asianosaisen myöntäminen oikeudenkäynnin yhteydessä sitoo tuomioistuinta riippumatta myöntämisen perusteluista, mikä on sopusoinnussa sen kanssa, että asianosainen voi myös **[alkup. s. 6]** oikeudenkäynnin ulkopuolella toteuttaa siviilioikeudellisesti sitovia toimia riippumatta siitä, ovatko oikeudelliset edellytykset käsillä. Tingsrätten ei tutkinut myöskään DO:n vahvistusvaatimuksia (3 kohta) ja hylkäsi DO:n vaatimuksen ennakkoratkaisun pyytämisestä (4 kohta).

Asian käsittely hovrättenissä (hovioikeus)

7. DO vaati, että hovrätten pyytää ennakkoratkaisua, purkaa tingsrättenin tuomion, kumoaa tingsrättenin ratkaisun DO:n vahvistusvaatimusten tutkimatta jättämisen osalta, ja palauttaa asian tingsrätteniin jatkokäsittelyä varten. BRA vaati, että

DO:n valitus jätetään tutkimatta siltä osin kuin se koskee tingsrättenin tuomiolauselman 1 ja 2 kohtaa, ja se vastusti tingsrättenin tuomion muuttamista muilta osin.

8. Hovrätten ei tutkinut DO:n valitusta siltä osin kuin se koski tingsrättenin tuomiolauselman 1 ja 2 kohtaa. Hovrätten katsoi, että tingsrättenin ratkaisu oli Ruotsin prosessioikeuden mukainen, ja että vastaajan myönnettyä kantajan vaatimuksen ei vastaajan suhtautumisella seikkoihin, joihin kantaja on vedonnut, tällöin ole merkitystä. Lisäksi hovrätten hylkäsi DO:n valituksen siltä osin kuin se koski tingsrättenin tuomiolauselman 3 kohtaa sekä vaatimuksen ennakkoratkaisun pyytämisestä.

Asian käsittely Högsta domstolenissa (korkein oikeus)

9. DO on vaatinut, että Högsta domstolen pyytää ennakkoratkaisua unionin tuomioistuimelta, kumoaa hovrättenin ratkaisun DO:n valituksen tutkimatta jättämisestä siltä osin kuin se koski tingsrättenin tuomiolauselman 1 ja 2 kohtaa, kumoaa hovrättenin ratkaisun valituksen hylkäämisestä siltä osin kuin se koski tingsrättenin tuomiolauselman 3 kohtaa, purkaa tingsrättenin tuomion ja palauttaa asian tingsrätteniin, jotta tämä tutkii asiakysymyksen jonkin DO:n vahvistusvaatimuksen osalta yhdessä syrjinnästä maksettavan korvauksen suorittamista koskevan vaatimuksen kanssa. [alkup. s. 7]
10. BRA on vastustanut DO:n vaatimuksia.

Asiaa koskevat oikeussäännöt ja ennakkoratkaisun tarve

Yhdenvertaisuuslaki

11. Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on ehkäistä syrjintää ja muilla tavoin edistää yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia riippumatta sukupuolesta, transsukupuolisesta identiteetistä tai ilmaisusta, etnisyydestä, uskonnosta tai muusta uskonnollisesta vakaumuksesta, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai iästä. Laki kattaa monta eri toiminta-alaa, ja sitä sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa. Laki on laadittu ottamalla huomioon syrjintäkiellot, jotka vahvistetaan YK:n ja Euroopan neuvoston yleissopimuksissa ja eri unionin välineissä, kuten muun muassa rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta annetussa neuvoston direktiivissä. Laki on pakottava. Näin ollen sopimus, jolla rajoitetaan henkilön kyseisen lain mukaisia oikeuksia ja velvollisuuksia, on siltä osin pätemätön (1 luvun 3 §).
12. Syrjinnällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että henkilö asetetaan epäedullisempaan asemaan kohtelemalla häntä huonommin kuin muita kohdellaan, on kohdeltu, tai olisi kohdeltu vertailukelpoisessa tilanteessa, jos epäedullisempaan asemaan asettaminen liittyy sukupuoleen, transsukupuoliseen

identiteettiin tai ilmaisuun, etnisyyteen, uskontoon tai muuhun uskonnolliseen vakaumukseen, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai ikään (vrt. yhdenvertaisuuslain 1 luvun 4 §:n 1 momentti). Syrjintää ei saa harjoittaa muun muassa henkilö, joka yksityis- ja perhe-elämän ulkopuolella tarjoaa tavaroita, palveluja tai asuntoja yleisesti saataville (vrt. 2 luvun 12 §).

13. Näkökohdat, jotka esitettiin seuraamusjärjestelmää valittaessa, ilmenevät lain esitöistä. Esitöissä todetaan muun muassa, *että* uuden yhdenvertaisuuslain olisi **[alkup. s. 8]** luotava edellytykset syrjinnästä määrättäville tehokkaille ja varoittaville seuraamuksille, *että* seuraamuksen valinnan olisi perustuttava kyseiseen kantaan, *että* seuraamuksen uuden yhdenvertaisuuslain rikkomisesta tulisi mitättömyyden ja kohtuullistamisen ohella olla taloudellinen korvaus, *ja että* vahingonkorvaukselle olisi annettava kaksinkertainen merkitys siten, *että* yhtäältä annetaan korvaus syrjinnän kohteeksi joutuneelle henkilölle ja toisaalta ennaltaehkäistään rikkomista. [– –]
14. Laissa säädetyt seuraamukset, joihin on mahdollista vedota toisen henkilön syrjintään syyllistynyttä henkilöä vastaan, ovat korvaus syrjinnästä sekä muun muassa sopimusten ja muiden oikeustoimien kohtuullistaminen ja mitättömyys (ks. yhdenvertaisuuslain 5 luku). Sen, joka rikkoo 2 luvun 12 §:ssä säädettyä kieltoa, on näin ollen maksettava korvausta syrjinnästä siitä loukkauksesta, joka johtuu rikkomisesta. Korvaus syrjinnästä on määrättävä jokaisessa yksittäistapauksessa siten, *että* se muodostaa kohtuullisen korvauksen syrjinnän kohteeksi joutuneelle henkilölle – rikkomisen vakavuuden perusteella – ja edistää lisäksi tehokkaasti syrjinnän ehkäisemistä yhteiskunnassa. Tämän vuoksi korvauksen on koostuttava osaksi määrästä, jolla hyvitetään loukkaus, ja osaksi määrästä, jonka tarkoitus on ennaltaehkäisy. [– –]
15. Yleinen tuomioistuimien tutkii muun muassa yhdenvertaisuuslain 2 luvun 12 §:n soveltamista koskevat asiat, jotka käsitellään oikeudenkäymiskaaren niiden säännösten mukaisesti, jotka koskevat oikeudenkäyntiä riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu (yhdenvertaisuuslain 6 luvun 1 §:n 2 momentti).

Myöntämistä ja vahvistuskannetta koskevat prosessioikeuden periaatteet

16. Kantaja voi oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 1 §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä vaatia, *että* vastaaja velvoitetaan suorittamaan jotakin, esimerkiksi maksamaan rahamäärän. Riita-asian valmistelussa vastaajan on **[alkup. s. 9]** heti annettava vastaus. Vastaaja voi vaihtoehtoisesti myöntää kantajan vaatimuksen (ks. 42 luvun 7 §). Vastaajalla voi olla eri syitä myöntämiselleen. Hänen ei tarvitse esittää kantansa taustalla olevia syitä, vaan hän voi tyytyä pelkästään myöntämään kanteen. Myöntämistä on näin ollen pidettävä lähinnä selityksenä, jonka tarkoituksena on saada aikaan se käytännön vaikutus, *että* oikeudenkäynti päättyy eikä asiaa enää tutkita. Kantajan vaatimuksen voi myöntää tietyn perusteen osalta tai vaatimuksen perusteeseen liittymättä [– –].

17. Asiassa, jossa sovinto on sallittu (dispositiivinen riita-asia), lähtökohtana on, että tuomioistuin antaa myönnetyn kanteen perusteella tuomion arvioimatta itse varsinaisesti tosiseikkoja tai oikeuskysymystä (ks. oikeudenkäymiskaaren 42 luvun 18 §). Myöntäminen merkitsee, että ei tutkita kysymystä siitä, onko kantajalla esitetyn vaatimuksen mukaista siviilioikeudellista oikeutta vastaajaan nähden, eikä perustetta, johon on vedottu. Myöntäminen sitoo tuomioistuinta siten, että kun kanne hyväksytään, tuomion perusteena on yksinomaan myöntäminen. Tuomio annetaan muodollisin perustein ja kanteen hyväksyminen perustellaan myöntämisellä, mutta tuomioistuin ei lausu mitään kantajan esittämien tosiseikkojen oikeellisuudesta. Näin ollen kanteen myöntämiseen perustuvan tuomion perusteella ei voida varmuudella päätellä, ovatko kantajan esittämät tosiseikkoihin liittyvät tiedot oikeita. [– –]
18. Vahvistuskanteesta säädetään oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 2 §:ssä. Säännöksen 1 momentista, jolla on merkitystä tässä yhteydessä, [alkup. s. 10] ilmenee, että kanne tietyn oikeussuhteen olemassaolon tai puuttumisen vahvistamisesta voidaan ottaa tutkittavaksi, jos oikeussuhteen osalta on epävarmuutta, josta aiheutuu vahinkoa kantajalle.
19. Vaatimus, jonka mukaan kyseessä on oltava oikeussuhde, tarkoittaa sitä, että asianosaisten välillä on oltava konkreettinen oikeudellinen suhde (tai oikeudellisen suhteen puuttuminen), eikä kanne saa koskea sovellettavan oikeuden sisältöä tai puhtaita tosiseikkoja. Vaatimuksesta seuraa lisäksi, että kanteeseen on liityttävä vähintään yksi oikeusseuraamus, ja että tiettyä oikeusseuraamusta koskevan vaatimuksen on liityttävä riittävän selkeästi perusteeksi esitettyihin konkreettisiin seikkoihin. Kanteen kohteena olevan oikeussuhteen on siten oltava niin täsmennetty, että oikeussuhteen olemassaolon tai puuttumisen vahvistamisen vaikutus voidaan ennakoida. [– –] Siltä osin kuin on kyse vaatimuksesta, jonka mukaan epävarmuudesta on aiheuduttava vahinkoa, epävarmuuden on vaikeutettava kantajan taloudellisen toiminnan suunnittelua tai muulla tavalla luotava häiritsevää turvattomuutta [– –].
20. Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 2 §:ssä oleva säännös on harkinnanvarainen. Tähän liittyy vaatimus, jonka mukaan vahvistuskannetta on pidettävä sopivana tosiseikkoihin nähden, jotta se otetaan tutkittavaksi. Sopivuutta arvioidessaan tuomioistuimen on arvioitava yhtäältä kantajan intressiä nostaa kanne suhteessa toisaalta siihen haittaan, joka vahvistuskanteesta voi aiheutua vastaajalle. Sillä on merkitystä, johtaako vahvistusasian ratkaisu todennäköisesti uusiin menettelyihin. Merkitystä on myös vastaajan intressillä saada asianmukainen puolustus. Joka tapauksessa on otettava huomioon, missä määrin nostetulla kanteella voidaan poistaa epävarmuus ja siitä aiheutuva vahinko. [– –] [alkup. s. 11]

Ennakkoratkaisun pyytäminen unionin tuomioistuimelta

21. Kuten edellä esitetystä ilmenee, tingsrätten ja hovrätten ovat katsoneet, että sellaisen suorituskanne myöntäminen, joka koskee korvausta syrjinnästä, on

johdettava tuomioon, jossa vastaaja veloitetaan maksamaan vaadittu ja myönnetty määrä kantajalle, eikä syrjinnän esiintymistä tutkita. Kantajan vaatimuksen myöntämisen johdosta väitettyä rikkomista ei tuomioistuinten mukaan voida myöskään tutkia vahvistusvaatimuksen yhteydessä.

22. Neuvoston direktiivin 2000/43/EY 15 artiklassa vaaditaan, että direktiivin täytäntöönpanemiseksi säädettyjen kansallisten säännösten rikkomista varten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia. Ruotsin oikeudessa sääntely on pantu täytäntöön siten, että yhdenvertaisuuslaissa säädetään korvauksesta, kohtuullistamisesta ja mitättömyydestä seuraamuksina.
23. Asian ollessa Högsta domstolenin arvioitavana nousee näin ollen esiin kysymys unionin oikeuden sisällöstä eli siitä, mitä vaatimuksia direktiivin 15 artiklassa asetetaan seuraamuksille, kun otetaan huomioon jäsenvaltioiden velvollisuus tarjota tehokkaat oikeussuojakeinot kansallisessa tuomioistuimessa unionin oikeudessa taattujen oikeuksien ja vapauksien loukkaamista tutkittaessa (ks. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla). Kysymys kuuluu, onko tuomioistuimen asiassa, joka koskee korvausta syrjinnästä – kun vastaaja on myöntänyt vaatimuksen ja sen on näin ollen maksettava vaadittu määrä –, sen vaatimuksesta, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi, voitava tutkia kysymys siitä, onko syrjintää tapahtunut; tällaisessa tapauksessa osana oikeudellista suojaa syrjintää vastaan. Kysymys kuuluu myös, riippuuko annettava vastaus siitä, onko syrjinnästä syytetty henkilö myöntänyt syrjinnän tapahtuneen. [alkup. s. 12]

Ennakkoratkaisukysymys

24. Onko jäsenvaltion asiassa, joka koskee direktiivissä 2000/43/EY säädetyn kiellon rikkomista ja jossa syrjinnän kohteeksi joutunut henkilö vaatii korvausta syrjinnästä, tämän henkilön vaatimuksesta aina tutkittava, onko syrjintää tapahtunut – ja tarvittaessa todettava, että syrjintää on tapahtunut – riippumatta siitä, onko syrjinnästä syytetty henkilö myöntänyt syrjinnän tapahtuneen, jotta 15 artiklassa säädetyn vaatimuksen tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista voidaan katsoa täyttyvän?